

STENOMUSEEN 62

MEDLEMSBLAD FOR STENO MUSEETS VENNER – MARTS 2014

“Mildest talt sagt”

Steno Museet fylder 20 år den 25. marts 2014. I den anledning har planetarieleder Ole J. Knudsen og museumsinspektør Hanne Tegllus haft en snak om årene, som er gået. De ønsker tillykke til jer og til os!

Hej Hanne

Hej Ole

H: Er det ikke forbløffende? Der er gået 20 år fra Steno Museet åbnede dørene for publikum til i år, hvor museet træder ud af teenage-årene og går ind i de voksnes rækker.

Når man fejrer sin 20 års fødselsdag, kan man godt blive lidt forstemt over, at man ikke er barn eller ung mere, eller man kan glæde sig over, at man forventes at agere som en rigtig voksen og skabe sin egen personlighed. Og man må vel sige, at museet i høj grad har taget det voksne liv på sig. For år tilbage kunne man i museumssammenhæng møde kolleger, der sagde: “Vi troede ikke, I var et rigtigt museum” eller som spurgte, hvor museet lå. Men det er helt klart, at museet nu både er kendt og respekteret i alle sammenhænge.

Steno Museets ikon: Kunstneren Niels Winklers kompasrose danner bund for Foucaults pendul. Foto: Hanne Tegllus, 2006.

Museet har også været godt besøgt gennem alle årene. I alt har der været næsten 700.000 gæster på Steno Museet i løbet af de første 20 år.

Det er vist os to, som er de ældste af den lille skare på fire personer, der har været ansat fra før, museet åbnede den 25. marts 1994, og som fortsat er her.

Ole, du var med fra allerførste færd. Hvordan var det nu, det var?

Den lange fødsel

O: Det var forvirrende og sjovt og hektisk – og til tider problematisk. Jeg kom ind i museumsprojektet ad en sidedør. Jeg var i gang med at undersøge mulighederne for at bygge et lille planetarium ved Ole Rømer-Observatoriet i Højbjerg. Da vi observatorieforevisere præsenterede projektet for Det naturvidenskabelige Fakultet, blev det

Fortsættes side 10

STENOMUSEN

udgives af Steno Museets Venner. Bladet udkommer 3 gange årligt. Det sendes til foreningens medlemmer, men kan frit hentes af alle i museets foyer. Stof kan sendes til redaktionen.

Redaktion:

Knud Erik Sørensen, ansv.

kes@kes.dk

Hans Buhl

hans.buhl@si.au.dk

Hanne Teglhus

hanne.teglhus@si.au.dk

Aase Roland Jacobsen

aase.jacobsen@si.au.dk

Grafisk tilrettelæggelse:

Knud Erik Sørensen

Tryk:

Clemenstrykkeriet, 8382 Hinnerup.

STENO MUSEET

Danmarks Videnskabshistoriske Museum

C.F. Møllers Allé 2, bygn. 1100
Universitetsparken, 8000 Aarhus C
Tlf.: 8715 5415
E-mail: stenomuseet@si.au.dk
Web: www.stenomuseet.dk

Åbningstider: tirsdag-fredag kl. 9-16
lørdag-søndag kl. 11-16
mandag lukket

Steno Museets Venner indkalder til ordinær generalforsamling

onsdag den 26. marts 2014 kl. 19.30 i Væksthusene

Dagsorden:

1. Valg af ordstyrer.
2. Formandens beretning.
3. Fremlæggelse af regnskab.
4. Kontingent.
5. Orientering om aktiviteter på Steno Museet.
6. Valg af bestyrelsesmedlemmer.

Den nuværende bestyrelse består af Bjarning Grøn (formand), Hans Buhl (næstformand), Vibeke Reinhardt (kasserer), Knud Erik Sørensen (redaktør), John Frenzt (sekretær). På valg er Hans Buhl og Knud Erik Sørensen.

7. Valg af bestyrelsessuppleanter.
Nuværende suppleanter er Dorte Gade og Jesper Schou-Jørgensen.
8. Valg af revisor og revisorsuppleant.
Nuværende revisor er Ole Knudsen, og revisorsuppleant er Jesper Lützen.
9. Eventuelt.

Efter generalforsamlingen vil der være rundvisning i Væksthusene ved museets konstituerede direktør, Bent Lorenzen.

Bestyrelsen

Parkering på og indgang
fra Poppelpladsen via
Peter Holms Vej

På smugkig i Væksthusene

Nu bliver det atter muligt at opleve Væksthusene i Botaniske Have indefra.

Væksthusene i Botanisk Have har været under renovering siden 2010. Der er blevet flyttet og genplantet mere end 2.000 planter. Der er blevet flyttet mere end 400 tons muld. Husene har fået nye vinduer, nyt varmeanlæg, nyt vandingsanlæg, og der er tilføjet et nyt stort tropehus. Det gamle tropehus er blevet gennemrenoveret og indrettet til velkomstcenter med bl.a. udstillingsrum, cafe og formidlingslokaler.

Vi er snart i mål!

De fleste planter har overlevet flytningen og står nu i god vækst med nye skud og blade. En tur gennem de fire forskellige klimazoner er allerede en sanselig oplevelse med en frodighed, der rummer fascinerende former, dufte og farver.

Tilbage står at udvikle og afprøve den sidste del af formidlingen, installere skilte og digitale skærme i plantesamlingerne samt opbygge udstillingen i midten af det store velkomsthus. Et arbejde, der er i fuld gang, og som vil være afsluttet i september i år.

Indvielse til september

– Åbent Hus fra april

I byggeperioden har Væksthusene flere gange med stor succes afholdt Åbent Hus. Til disse arrangementer har interessen været overvældende. Der har været et stort fremmøde, og publikum har interesseret gået rundt og spurgt til de nye opstillinger.

Der er stadig noget at lave i det nye, store tropehus, inden det er klart til at modtage de første gæster fra midten af april. Foto: Birgitte Bergmann.

De renoverede og nyindrettede væksthuse bliver officielt indviet til september i år, men fra påske og frem holder Væksthusene Åbent Hus og inviterer publikum indenfor til et smugkig bag kulisserne. Her kan man opleve den sidste del af processen, hvor prototyper af formidlingen og indretningen skal afprøves, og hvor der stadig vil blive gravet, hamret og indrettet på livet løs. Cafeen vil også være åben.

Susanne Kirkfeldt

Der er Åbent Hus i Væksthusene fra 16. april 2014, mandag-fredag kl. 9-16 og lørdag-søndag kl. 10-17. Der er gratis adgang. Parkering på indgang fra Poppelpladsen via Peter Holms Vej.

Glødelamper, solceller og månerejser

Steno Museets samling er for nylig blevet beriget med en solcelle, som er udviklet i forbindelse med det amerikanske rumprogram i 1960'erne.

Når vi skal supplere Steno Museets samlinger, er det vigtigt både at indsamle det meget almindelige og det helt specielle, da begge dele kan fortælle væsentlige historier.

Glødelampen

Som et eksempel på det første har vi f.eks. indsamlet nogle helt almindelige glødepærer. Normalt er de jo bare røget i skraldespanden, når de er sprunget. Men nu er nogle stykker altså havnet på magasinets hylder i stedet.

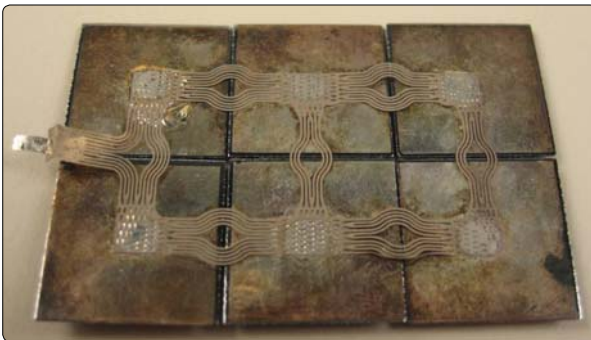
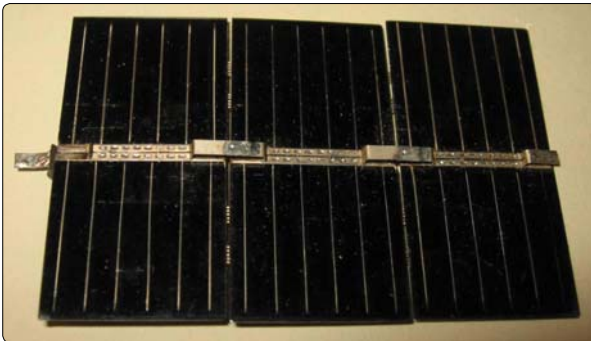
Hvorfor således ophøje affald til museumsgenstande? Det skyldes, at glødepærerne gennem de sene-

ste år som bekendt er blevet udfaset af EU, fordi de bruger op til fem gange mere strøm end de moderne alternativer. I den forbindelse har vi fundet det vigtigt at dokumentere den teknologi, som i de sidste ca. 130 år utrætteligt har lyst for os i medgang og modgang, men især når det så allermørkest ud. For teknologiens kulturhistorie handler ikke kun om de store gennembrud, men i høj grad også om de standardteknologier, som fylder vores hverdag. I øvrigt er de nye glødepærers nabo på hylden i magasinet en kultrådslampe fra omkring 1. verdenskrig.

Solcellen

Som et eksempel på det unikke, har vi for nylig ad snørklede veje fået doneret et solcellepanel.

Det ser ganske vist ikke ud af meget. Består blot af 6 sammenloddede solceller på hver 2×2 cm med en samlet vægt på 3 gram. Så det som gør solcellepanelet til noget ganske særligt, er det vedlagte måle- og kontrolschema, hvorfra det fremgår, at solcellerne er udviklet i forbindelse med det amerikan-

Steno Museets "nye" solceller fra Lunar Orbiter-projektet ser ud til at være fremstillet manuelt. Gengivet i naturlig størrelse. Foto: Hans Buhl.

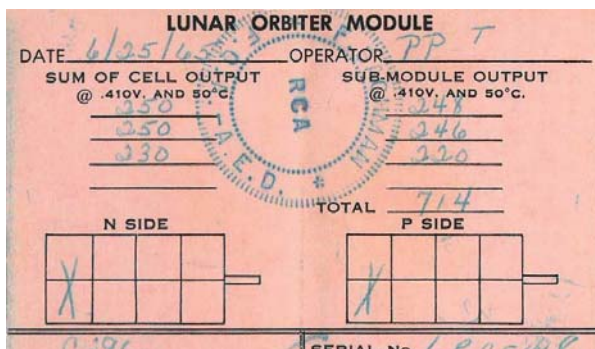
ske rumprogram i 1960'erne. Skemaet er nemlig mærket "LUNAR ORBITER MODULE", hvilket viser, at solcellen er indgået i RCA's udvikling af solpaneler til de såkaldte Lunar Orbiter-satellitter.

De var 5 ubemandede satellitter, som i 1966-67 blev benyttet til fotografisk kortlægning af Månens overflade som forberedelse til Apollo-projektets månelanding.

Fra lys til elektricitet

Opdagelsen af at visse materialer kan omdanne lys til elektricitet skete allerede i 1800-tallet. Men først i midten af 1950'erne lykkedes det at udvikle nogle praktisk anvendelige solceller. De var dog lige så dyre at fremstille, som de var ineffektive, så derfor blev de første mest brugt til demonstrationsformål.

I 1958 blev deres betydning imidlertid forøget med raketfart, da den amerikanske ingeniør Leslie Hoffman foreslog at bruge dem som energikilde på Vanguard 1, der – som den fjerde menneskeskabte satellit – blev sendt i kredsløb om Jorden i 1958. Satellitten var ellers planlagt til at køre på batterier, indtil de blev flade.

Solcellerne til Lunar Orbiter-satellitterne blev ligesom meget af elektronikken udviklet og produceret af Radio Corporation of America. Som stemplet på testblanketten viser, er solcellen blevet kontrolleret på RCA's Astro Electronics Division, A.E.D. Foto: Hans Buhl.

Men ved at montere solceller uden på satellitten kunne man uden væsentlige ændringer give den en levetid på flere år i stedet for et par uger.

Solkraft i rummet – og på Jorden

Det var et sprog, NASA kunne forstå. Og prisen var ikke noget, der afskrækkede organisationen, da den tidlige del af rumkapløbet med Sovjetunionen i realiteten foregik efter princippet om 'budget less spending'. Derfor er de fleste satellitter siden da blevet udstyret med stadig bedre solceller, således også Lunar Orbiter-satellitterne.

I de første årtier, hvor solcellerne hovedsageligt blev brugt til rumfartsformål, arbejdede producenterne pri-

mært på at forbedre effektiviteten, da forholdet mellem effekt og vægt var altafgørende i den forbindelse. Men i løbet af 1970'erne lykkedes det at finde nye produktionsmetoder, som kunne reducere prisen til 1/10. Denne udvikling er fortsat, således at solceller i dag kan produceres for ca. 1/100, af hvad de første kommercielle udgaver kunne laves for.

På denne måde kan Steno Museets "nye" solceller, som måske lige så godt kunne være endt i kredsløb om Månen, være med til at fortælle om baggrunden for de billige solpaneler, som tusindvis af danskere har monteret på deres tag gennem de seneste par år. Bl.a. for at få lys i deres sparepærer.

Hans Buhl

Skal dine gamle gadgets på museum?

Steno Museet arbejder for tiden på at supplere sin samling af ældre mobiltelefoner og lommeregner.

Hører mobiltelefoner og lommeregner overhovedet hjemme på et videnskabshistorisk museum, som hovedsageligt skal indsamle videnskabelige instrumenter? Ja, det mener vi. Dels er de begge en vigtig del af en moderne forskers udrustning, dels – og ikke

mindst – er de gode eksempler på, hvordan videnskabelige resultater er en del af grundlaget for mange af de teknologier, som vi alle med stor selvfølgelighed omgiver os med i vores hverdag.

Slæbbare og bærbare

Netop fordi de to teknologier er så udbredte, findes der et hav af forskellige modeller. Vi vil gerne fremover have et repræsentativt udsnit af

de mange modeller i museets samling, og derfor haster det med at få indsamlet nogle af især de lidt ældre modeller, inden de ryger ud som elektroniskrot – eller endnu værre – i skraldespanden.

F.eks. er vi meget interesseret i nogle mobiltelefoner fra dengang, hvor de var mere slæbbare end bærbare. Dvs. store klodsede mobiltelefoner med et tungt batteri og en lang, udvendig antenne.

Forhåbentlig kan Steno Museet engang illustrere diversiteten af lommeregner, ligesom man f.eks. kan opleve den på Heinz Nixdorf MuseumsForum i Paderborn. Foto: Hans Buhl.

Der er produceret ret mange forskellige mobiltelefoner gennem tiderne, som det bl.a. kan ses i denne udstilling på Heinz Nixdorf MuseumsForum i Paderborn. Foto: Hans Buhl.

Det kunne også være interessant med nogle eksempler på de tidligste lommeregnerne, modeller med særlige udformninger eller features samt nogle af de helt simple, som kan fås for en 10'er. Men vi har endnu heller ikke nogle af de mere moderne, grafiske lommeregnere i samlingen.

Sådan gør du

Hvis du har en gammel lommeregner eller mobiltelefon liggende, som du vil donere til museets samling, bedes du aflevere den på museet. Der vil du blive bedt om at udfylde et såkaldt *Indkomstdokument*, hvor

du formelt overdrager genstanden til museet. Hvis du har nogle særlige oplevelser med den pågældende mobiltelefon eller lommeregner, kan de også anføres på dokumentet.

Hvis du ikke har mulighed for at møde op på museet, kan du skrive til undertegnede på hans.buhl@si.au.dk. Så finder vi en alternativ afleveringsform.

Mange forskellige

Målet med projektet er ikke at indsamle flest mulige mobiltelefoner og lommeregnere, men så mange forskellige modeller som muligt. Derfor vil der i den kommende tid

ligge en ajourført liste på museets hjemmeside over hvilke modeller, vi allerede har i samlingen. Den kan findes på www.stenomuseet.dk/opslag/gadgets.pdf.

Ved at sammenholde den gamle mobiltelefon eller lommeregner, som man gerne vil donere, med denne liste, kan man undgå ulejligheden med at aflevere en dublet til museet.

I øjeblikket omfatter listen ca. 40 forskellige mobiltelefoner og 15 forskellige lommeregnere. Men inden længe er der forhåbentlig mange flere.

Hans Buhl

Vejr og vind i verden

I vinterferien 2014 kunne hele familien opleve aktiviteter og eksperimenter om – og med – vejr og vind på Steno Museet.

I Danmark taler alle om vejret, men ingen gør noget ved det. Det eneste vi kan gøre, er at forsøge at forudsige, hvordan vejret bliver i de næste par dage. Og så kan vi fortælle, hvordan vejret har været.

Men hvad betyder de mange symboler og tal, der står på et vejrkort? Hvordan finder man ud af, hvor kraftigt det har blæst, eller hvor meget regn, der faldt i går? Og hvad kan man måle med et barometer, et hygrometer eller et termometer?

Meteorolog for en dag

I vinterferien kunne man selv prøve at måle på vejret, tegne sit yndlingsvejr, lege meteorolog og lave sin egen vejrudsigt eller se Fysikshow lave skyer.

I området med levende formidling kunne man bl.a. få en introduktion til målingerne fra Steno Museets egen vejrstation. Man kunne også kikke nærmere på gamle meteorologiske instrumenter – og få forklaret, hvordan de virker. Og for dem, der stadig kan huske den festlige meteorolog Voldborg, havde vi udstillet nogle af hans farverige sweatre.

Adskillige frivillige fra Steno Museets Venner bidrog som noget nyt til den

mundtlige formidling. Det fungerede rigtig godt, og vi siger mange tak for hjælpen.

De helt små gæster kunne klippe gækkebreve i flere farver. Museets lysvæg i formidlerstanden endte som et sandt farveorgie dekoreret med mange fine små værker.

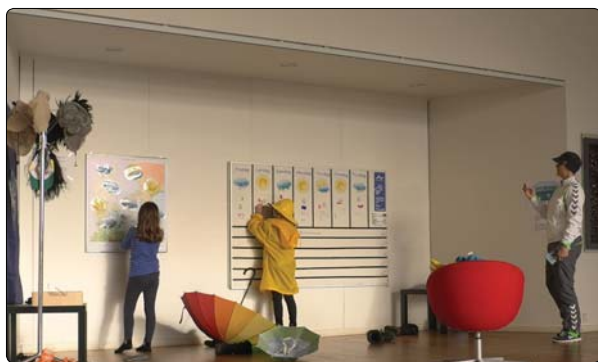
Opgaverne rundt omkring på museet havde fokus på vejret i februar måned andre steder på Jorden. I Danmark har vi jo vinter nu, og huerne er trukket godt ned om ørerne. Men hvad for noget tøj skal der med i kufferten, hvis rejsen går til et andet sted på Jorden?

Vejr og stjerner

I planetariet kunne hele familien høre om vejr og stjerner, når planetariets kuppel blev forvandlet til vinterens stjernehimmel. Men det var ikke kun i planetariet, gæsterne kunne få sig en stjerneoplevelse. På Ole Rømer-Observatoriet i Højbjerg kom 223 børn og voksne for at høre om stjerner og planeter og se i stjerneikkert.

Det var en dejlig uge med masser af aktive børn og deres familie. I alt kom der over 4000 gæster forbi Steno Museet.

Aase Roland Jacobsen

Børnene havde mulighed for at lave deres egen vejrudsigt og optage den på mobiltelefon. På Steno Museets Facebook-side kan man se børn fortælle om vejret. Foto: Morten Skydsgaard.

Fysikshow lavede kunstige skyer til stor fascination for de mange børn. Foto: Hans Buhl.

Vi havde lånt og udstillet nogle af meteorolog Henrik Voldborgs farverige sweatre. Foto: Aase R. Jacobsen.

Der blev produceret mange farverige gækkebreve i løbet af vinterferien. Foto: Aase R. Jacobsen.

“Mildest talt sagt”

Fortsat fra forsiden

lynhurtigt indlemmet i planerne for det nye fællesmuseum for medicin- og videnskabshistorie.

Jeg blev projektmedarbejder for planetariedelen, og helt naturligt blev jeg så også inddraget i hele byggeprojektet. Både mht. byggeriet og museets indhold blev der vendt nogle køer og slugt en del kameler, og der skete mange pudsige ting undervejs.

Da de første spadestik skulle tages på den gamle fast-trampede eksercerplads til den forhenværende Høegh Guldbergsgades Kaserne, var spaden meget tæt på at knække – vi har den stadig stående

i kælderens. Ved grundstensnedlæggelsen måtte murerne bygge en høj plint på gulvet i gule mursten, for Hendes Majestæt Dronningen havde på det tidspunkt dårlig ryg og kunne ikke bukke sig. Dagen efter blev plinten så fjernet, og grundstensdokumentet blev lagt ned på sin blivende plads under gulvet.

Kan du huske de hektiske dage, aftener og nætter med, hvor alle var i sving med at få de mange museumsgenstande i montror og de sidste tekster på plads?

H: Ja, det var en sjov periode, hvor alle var forventningsfulde og entusiastiske. Huset var fyldt med mere eller mindre løst tilknyttede medarbejdere, og vi spiste

pizza på husets eller direktørens regning sent om aftenen, fordi vi tit først kunne komme hjem ved to-tiden og sove lidt inden vi fortsatte næste dag.

O: I planetariet skulle vi have premiereforestillingen *Vårstjerner* færdig til tiden. Op til åbningsdagen arbejdede min planetarieassistent og jeg hele natten igennem, og vi var klar 20 minutter før, vi om formiddagen skulle vise forestillingen for første gang! Resten af festdagen husker jeg ikke meget fra, men jeg sov godt natten efter.

Men så endelig åbnedes dørene også for vores rigtige publikum, og vi skulle have en hverdag til at fungere med besøgende, mens der stadigvæk var en del praktiske ting, der skulle ordnes og på plads. Begejstring, ildhu og især viljen til at få tingene til at lykkes på trods af problemerne har været til stede som en gennemgående stemning i næsten hele museets levetid.

H: Ja, for en åbning af et museum eller en udstilling for den sags skyld betyder jo ikke, at alt nu er fikst og færdigt, og at man kan læne sig tilbage og nyde resultatet. Som regel er der småting, der ikke lige nåede at

**»Det første spadestik«
til Danmarks
Videnskabshistorisk Museum**

I den sydlige del af Århus huser en ældre, starn villa «Videnskabshistorisk Museum». Bygningen er smukt placeret i et grønt område og nabo til slottet Marselisborg. Museet er et godt sted at komme, også – og måske i særlig grad – for den fysik-kemilær, der tager sin klasse med. Men et altoverskyggende problem har lige fra starten omkr. 1980 været manglende plads. Derfor har der hele tiden været arbejdet ihærdigt på at skaffe institutionen mere råderum, og den indsats har nu båret frugt. Om to år vil «Danmarks Videnskabshistorisk Museum»'s gæster træde ind i et nyt, stort og flot bygningsværk – beliggende i den skønne Universitetspark. Herefter vil den selvejende institution for alvor kunne løse en række vigtige formidlingsopgaver. I et prospekt, der er udsendt om museet står der bl.a.: «Videnskabshistorien kan bidrage væsentligt til at formidle indsigten i naturarkondensens væsen. Dette afspejler sig i den stigende interesse for at give folkeskolens og gymnasiets undervisning i fysik og matematik et historisk perspektiv». Tirsdag den 20. august blev «det første spadestik» taget. Først borgmester Thorkild Simonsen, dernæst Universitetets rektor, Henning Løhmann og til sidst professor Claf Pedersen – projektets primus motor – maltrakterede parkens grønne plæne. Vi - brugerne - glæder os til åbningsen i september 1993.

- Så er det Claf Pedersens tur. J.J.

Bladet Fysik-Kemi bragte i 1991 en forventningsfuld reportage om det første spadestik til Steno Museet.

komme med såvel som en del oprydning. Efter festdagene kommer hverdagen igen for en stund, hvor man kan komme videre med alt det, der ligger og venter, alt det usynlige, alt det der ligger under isbjergets top.

En forrygende start

O: Der var gang i besøgene lige fra begyndelsen, og vi endte med næsten 36.000 gæster det første år. Men det var jo også et helt nyt museum, Aarhus fik, og første gang byen fik et planetarium. Det var udstyret med avanceret teknik, computerstyret stjerneprojektor, video og diasapparater, der kunne vise fantastiske billeder på kuplen. Det var meget tilfredsstillende at få lov til at vælge den bedste kvalitet på markedet. Og med få udskiftninger er det det samme udstyr, som vi stadig bruger.

H: Der var også rigtig gang i udstillinger, planetarieforestillinger og events de første mange år. Allerede det første år åbnede vi tre særudstillinger. Jeg har optalt, at vi i museets første 10 år udviklede 20 særudstillinger. Det var med til at generere de flotte besøgstal. Jeg husker mange spændende og relevante udstillinger, som

Starteam 2006, foran Skymaster. Fra venstre: rundviser Sine Arvedsen, rundviser Maibritt Kerner, direktør Kurt Møller Pedersen, planetarieleder Ole J. Knudsen, planetarieinspektør Aase Roland Jacobsen. Foto: Hanne Tegllus.

både kunne tiltrække et nyt publikum og give noget til tidligere besøgende.

Når månen er fuld går Aarhus i planetariet

H: Jeg synes også, ideen med at holde "Fuldmåneaftener" i planetariet var rigtig godt tænkt. I den forbindelse har mange i Aarhus oplevet Steno Museet og universitetet ved aftenstid. Fuldmåneaftenerne har da også vist deres levedygtighed, for det er et af de arrangementer, der stadig kan tiltrække gæster i museet. Hvor mange tror du der har overværet en Fuldmåneaften?

O: Vi har ikke ført statistik, men der har gennemsnitligt været ca. 65 gæster hver gang,

så det bliver over 15.000. At vi overhovedet fik ideen, er et tilfælde. Vi havde valgt at have premiere på forestillingen *Månebryllupssange* på en aften med fuldmåne, og da der dukkede mange flere op, end der var plads til, måtte vi hu hej vilde dyr beslutte, hvornår vi ville vise forestillingen næste gang. Det blev til "ved næste fuldmåne", og sådan startede den tradition. **H:** Planetariet har da også stillet lokalet til rådighed for kunstnere, der kunne lade sig inspirere til at skabe nye værker.

Planetariet – et inspirerende lokale

O: Ja, især i de første år hav-

Særudstillinger på Steno Museet fra 1994 til 2014

1. Aarhus Universitets bygninger, en arkitektonisk helhed, maj - aug. 1994
2. Ole Rømer 350 år, okt. - nov. 1994
3. Pilletriller og salvekoger, nov. 1994 - mar. 1995
4. Vejen til Hiroshima. Atombomberne over Japan i 1945, jun. - sep. 1995
5. Røntgen – en ny slags stråler, nov. 1995 - apr. 1996
6. Ideer der blev til messing. Hauchs fysiske Cabinet, maj - nov. 1996
7. Tycho Brahe 450 år – Den nye stjerne, dec. 1996 - apr. 1997
8. Kig ind – Endoskopiens og telekommunikationens historie, jun. - nov. 1997
9. Skærbilleder. Fjernsynets teknik- og kulturhistorie, dec. 1997 - apr. 1998
10. Kantede elementer. Geometriske former i kunst og videnskab, apr. - aug. 1998
11. Aarhus Universitet 1928-1998, sep. - nov. 1998
12. Annas Verden. Middelalderens verdensbillede, jan. - apr. 1999
13. Sfærernes Harmoni. Forholdet mellem musik og fysik, jun. - dec. 1999
14. At tælle tiden. Tidsmåling og tidsregning, jan. - dec. 2000
15. Mad til Mennesker. Kost, ernæring og kræft, feb. - sep. 2001
16. Ild, røg og sten. Om Aarhus-meteoriet for 50 år siden, sep. - nov. 2001
17. 13 rigtige? Danske nobelpriser, feb. - sep. 2002
18. Krudt og Kugler. Fyrværkeriets kemi og historie, okt. 2002 - okt. 2003
19. Din teknologiske hverdag, dec. 2003 - jul. 2004
20. Mindre end nano – fremtidens nanoverden, jan. - jul. 2004
21. Fra land til kort – om landmåling og korttegning, okt. 2004 - sep. 2006
22. Vand alle vegne. Vandets fysik og kemi, sep. - dec. 2005
23. Refleksion – Ole Worms kabinet og renæssancen, sep. 2006 - sep. 2007
24. Ægløsninger – at få børn med teknologien, okt. 2007 -
25. Det uperfekte barn, sep. 2008 - feb. 2009
26. Blod – i kroppen – i banken – i historien, maj - dec. 2009
27. Kære krop, svære krop, okt. 2011 -
28. Imaginary – Gennem matematikkens øjne, apr. - aug. 2013

Herudover har der været en lang række miniudstillinger, ligesom museet flere gange har lagt lokaler til eksterne udstillinger.

Når der er fysikshow i skoleferierne, starter de tit med en ordentlig eksplosion. Så ved alle, at de er i gang. Foto: Jens Riggelsen, 2014.

de vi mulighed for at udnytte planetariumet fuldt ud som det multimedierum, det også er. Mange kunstnere har set store muligheder i det fantastiske rum, og de har skaffet penge til at producere forestillinger og events af høj kunstnerisk kvalitet.

I en årrække brugte Numus-festivalen os hvert år, og der blev komponeret værker med musik og billeder specielt til vores planetarium. Vi har haft levende musik med harpe, fløjte, rock-orkestre, elektroniske instru-

menter, og vi har haft teater, oplæsninger, foredrag, performancekunst med nogle af landets bedste kunstnere. Vi har endda haft ballet, så nu mangler der snart kun opera. Det har dog ikke altid været let at holde de mere flyvske sjæle i tømme med tidsplaner, budgetter og tekniske begrænsninger. Man opdager meget hurtigt, at man i et planetarium kan ALT – og derfor må begrænse sig.

Vi har jo også undervejs ændret sigtet med det, vi gør på museet.

Museets nye kurs

H: Det mest markante er nok, at vi nu fokuserer på en betydeligt yngre målgruppe. Tidligere var gymnasieelever og voksne med en længerevarende uddannelse den primære målgruppe. Nu er det folkeskolebørn omkring 6. klasse. Det giver rigtig god mening, at vi prøver at tiltrække de skolesøgende unge, for det er i høj grad dem, museet gerne vil inspirere til at tage en naturvidenskabelig uddannelse eller til at engagere sig i spørgsmål

om naturvidenskabens rolle. Desuden trøster vi os med, at hvis børn i 6. klasse forstår, hvad vi vil fortælle, så forstår forældrene det nok også.

Til vores efterårs- og vinterferiearrangementer, som har udviklet sig til at være de helt store publikumssucceser, har børnene en gennemsnitsalder på knapt 8 år. Det er udfordrende, men også sjovt at skulle finde på emner og oplevelser for så små børn, således at de, med søskende og forældre, har lyst til at tilbringe flere timer på museet i deres ferier. Men som alle forældre ved: har børnene det godt, er forældrene glade. Når så samtidig alle synes, de får en god oplevelse og tilmed får ny og relevant viden med hjem, har museet kun grund til at glæde sig over, at vægge og tag til tider er ved at løfte sig for bare trængsel.

Ole Rømer-Observatoriet – en Aarhus-perle

O: Ole Rømer-Observatoriet er også fyldt godt op i ferierne. Det har jo ført en noget omtumlet tilværelse gennem årene, men er nu en integreret del af Steno Museet og dermed af Science Museerne.

Antallet af forevisninger er vokset støt, og jeg er nu

arbejdsleder – og afløser – for 5 studerende, som varetager forevisningerne fra september til maj. Observatoriet har cirka 3.000 gæster årligt. Observatoriebygningerne er fredet, og i anledning af observatoriets 100-års jubilæum i 2011 udgav vi sammen med Steno Museets Venner en bog, som ajourfører observatoriets historie.

Der er planer for en større renovering og udbygning af observatoriets aktiviteter. Måske kommer der endda et planetarium på stedet, som det oprindeligt var drømmen.

En rigtig god læreplads

H: Der har efterhånden været en del personer ansat på museet, hvoraf flere har været her i mange år. I den forbindelse skal vi ikke glemme de mange rundvisere. Som oftest har det været universitetsstuderende, som foruden lønnen fik en vældig øvelse i at stille sig op foran et til tider lidt uroligt publikum – børn i alle aldre – og præstere en faglig og spændende fortælling inden for videnskabs- eller medicinhistoriens mange temaer. En er siden blevet overlæge, et par er professorer og andre er blevet gymnasielærere eller ansat på andre universiteter.

Nu hvor vi taler om Steno Museet og dets fødselsdag, er det vel også værd at se tilbage på hele ideen til museet – til dets undfangelse og de pionerer, der gjorde det muligt, at vi i dag kan spise en velfortjent lagkage.

Ole, du kender vist Olaf Pedersen, den gamle professor i videnskabshistorie, bedre end jeg. Hvordan var det nu, det var?

Ideerne fødes og gribes

O: OP, som alle vist kaldte ham, var min mentor, fra jeg midt i 1970'erne blev hi-jack'et til at vise rundt på det første lille videnskabshistoriske museum, som havde til huse i universitetets matematik- og fysikbygninger. Det var OP, som sammen med overlæge Ejnar Hovesen undfangede ideen om det museum, som vi sidder i i dag. De to skaffede sammen med fhv. rektor Henning Lehmann pengene til byggeriet. Det var også en kongstanke hos OP, at Aarhus skulle have et planetarium. Han stod i spidsen for 3-4 forsøg, inden det endelig lykkedes med Steno Museet. Han var en gudbenådet formidler af naturvidenskab; altid med et glimt i øjet og piben i munden, og samtidig var han en højt respek-

teret videnskabshistoriker.

OP mente, sine formidlingsevner til trods, at museets genstande blot skulle præsenteres med et nummer, og så kunne de besøgende selv slå beskrivelser og forklaring op i udstillingskataloget. Så den endelige udformning af museet blev nok ikke helt, som han havde forestillet sig det.

Du, Hanne, kender mere til historien om den medicinske del af museet.

Endnu en ildsjæl

H: Ja! Ganske vist har jeg desværre ikke selv kendt Ejnar Hovesen, som var overlæge i Grenaa, for han døde allerede i 1990, to år før jeg første gang kom i kontakt med Steno Museet. Hovesen var bidt af medicinhistorie, og han mente, at der også i Jylland burde være et medicinhistorisk museum i lighed med det i København, nu Medicinsk Museion.

Som en start etablerede han i 1972 Jydsk Medicinhistorisk Selskab for at få kontakt med alle interesserede personer inden for de forskellige grene af sundhedsvæsenet. Hovesen havde tidligere været med til at etablere et museum i Grenaa, og allerede i denne perio-

Steno Museets første direktør, Kristian Peder Moesgaard, og professor Olaf Pedersen ved åbningen af særudstillingen: Tycho Brahe 450 år. Den nye stjerne. Foto: Hanne Teghhus, 1996.

de indsamlede han effekter, der siden kom til at indgå i Medicinsk Historisk Museum i Aarhus og senere i Steno Museet. Ved tidernes gunst og velvilje fra både Aarhus Universitet og Aarhus Kommune fik han i 1982 lov til at disponere over den tidligere overlægebygning ved Fødselsanstalten i Jylland, beliggende på Wilhelm Meyers Allé i Universitetsparken. Her havde det lille medicinhistoriske museum så til huse i næsten 10 år. Men da

der skulle etableres en gangtunnel under Nørrebrogade til Kommunehospitalet, skulle bygningen fjernes, og Hovesen måtte finde et nyt sted til sin samling.

Det er her samarbejdet med Olaf Pedersen kommer ind. Der bliver givet håndslag på de nye muligheder, og flere personer, med universitetets daværende rektor Henning Lehmann i spidsen, sørgede for at ideen kunne udfoldes samt byggegrund og bygning tilvejebringes, så

Steno Museet kunne blive en realitet.

To museer under samme tag – hvad skal barnet hedde?

O: Det er også OP, der var ophavmand til museets navn. Det officielle navn “Danmarks Videnskabshistoriske Museum” var for langt at sige hver eneste dag i telefonen, så han foreslog det kortere og mere mundrette “Steno Museet”. Det har så vist sig, at det slet ikke er så mundret for vore gæster. Vi har en lille samling af fejlskrivninger på konvolutter, og “Stena” og “Stenmuseet” er ikke de værste eksempler.

H: Det er jo ikke så tit, at museer navngives med personnavne og kun sjældent ef-

ter for længst afdøde personer og slet ikke hvis museets udstillinger handler om noget andet end den pågældende. Men kender man til Stenos alias Niels Stensens liv og virke, giver det meget god mening, at det blev netop ham, der kom til at lægge navn til det nye museum, som skulle rumme to forskellige naturvidenskabelige discipliner.

Steno (1638-1686) var uddannet læge, men i sit korte liv nåede han, foruden at opdage nye dele af den menneskelige anatomi, også at grundlægge geologien og krystallografien.

Han var i besiddelse af en sand videnskabelig ånd, idet han både var nysgerrig og sy-

stematisk. Steno forlod dog naturvidenskaben og endte sit liv som katolsk biskop i Tyskland. På grund af sin tilknytning til fyrstefamilien i Firenze ligger han begravet i San Lorenzokirken i Firenze.

Nå, det blev vist en lidt lang udredning, men jeg synes, at ildsjælene er værd at omtale.

O: Kan du huske nogen af de andre personer, der var involveret i bygningen af museet i sin tid? Jeg tænker især på arkitekten Mads Møller fra C.F. Møllers Tegnestue?

H: Det er lidt før, jeg kom ind i billedet, men museumsbygningen, som han skabte, er bestemt værd at give et par ord med på vejen, fordi den er bygget til at være museum. Bygningen har nogle kvaliteter, som bidrager til at fuldende indtrykket af museet og dets tilknytning til Aarhus Universitet som en helhed, der både er æstetisk i sit udtryk og funktionel i forhold til indhold og brug.

O: Ja, der var så meget stil og æstetik, at nogle af os i projektgruppen mente, at der var alt for meget plads til det pæne og for lidt plads til udstillinger og genstande. Den kæmpe foyer, som “ikke var til nogen nytte”, var en torn

CHAOS refererer til Stenos tidligste manuskript. De glaserede fliser stammer fra bassinet i den første vandkunst i museets have. Desværre blev kunstværket frostsprængt og kunstneren Erik Balling måtte igen fremstille fliser til hele vandkunsten. Foto: Hanne Teghhus, 1999.

i øjet på flere af os. Men der blev sat en solid hæl i jorden fra arkitektens side, og tiden har givet ham ret. Det er et skønt rum i et fantastisk vel-tænkt hus.

Dog kunne vi rigtig godt bruge noget mere plads både til udstillinger, publikum, museumsgenstande og personale.

Museet har i flere omgange planlagt at udvide eller endda at flytte. Vi har brugt en hel del tid på at nytænke museet i et større format, men heldigvis er vi stadig en del af universitetskomplekset. Det gode, der kom ud af de mange ideer, var, at vi fik lejlighed til at gentænke temaer og udstillingskoncepter. Udstillingen *Ægløsninger* er f.eks. et resultat af ideudviklingen til det udvidelsesprojekt, som blev kaldt Inspiratoriet. I stedet for mere plads er vi rykket stadig tættere sammen og må flytte lidt rundt på alt og alle efter behov. Det positive er, at det giver nærhed både i forhold til kolleger og til publikum.

Velbekomme – men ikke for sarte sjæle

H: Nærheden kommer tydeligt frem i vores hverdag og især i frokostpauserne. Frokostlokalet har plads til

Museets direktør nr. 2 Kurt Møller Pedersen kører museumsgenstande ind til Nobeludstillingen: 13 Rigtige? Foto: Hanne Teglhus. 2002.

8 personer ad gangen, hvilket langt fra giver plads til, at alle kan folde deres store madkasser ud på en gang. Men det går nu altid, når man rykker lidt sammen eller spiser på skift. Man kan også sige, at vi er noget miljøskadede, for samtalerne omkring frokostbordet udvikler sig til tider mildest talt mærkværdigt.

Når fremmede af og til spiser med, må de undre sig over nogle af de emner, der bliver drøftet eller de udsagn, der kan komme:

- “Er der nogen, der har en kohjerne?”
- “Der har sandelig været godt gang i livmoderen i dag”

- “Sædcellen virker ikke”
- “Månen kører skævt, og Venus er faldet ud”
- “Jeg skal lige låne dine knogler på onsdag” eller
- “Jomfruen kommer ikke frem”.

Eksemplerne er utallige.

O: Der er nu også blevet sagt mange andre pudsige ting ved frokosten. Således skyldes overskriften på denne “samtale” museets direktør nr. to, Kurt Møller Pedersen, som i en i øvrigt alvorlig samtale fik formuleret det “mildest talt sagt” karakteristiske udtryk.

H: Når vi husker det så godt, skyldes det, at en tidligere kustode var vaks til at notere alle de fortællelser og mærk-

Udvalgte frokostbemærkninger, fra den pænere ende

S: *Underkæben er da blevet lidt renere. Aa: Jeg har også haft den med i bad!*

B: *Den tager ikke skade af at blive aflivet!*

B: *Det her hus er hjem søgt af small-talk.*

Aa: *Elastikken, der holdt kuplen sammen, er sprunget.*

O: *Det er sjovere med lig!*

Og et par fra butikken

Undskyld, har du set en ca. 12-årig storesøster og en mor?

Kunde kommer ind: Jeg vil gerne tale med Steno.

værdige udtalelser, der kunne flyve rundt i løbet af en frokostseance.

O: Nu vi lige taler om direktører, kan du så huske, at museets første direktør, K. P. Moesgaard, altid indledte sine møder og taler med "Kære venner"? Eller hvordan han deltog i fuldt sving med hammer eller klæbepuder, når nye udstillinger skulle sættes op?

Museets mange skatte

H: Vi skal heller ikke glemme, at museets grundstamme og raison d'être udgøres af vores mange fantastiske museumsgenstande. Det er jo immervæk genstandene i samlingen, der på mange måder er fundamentet for museets eksistens.

Da jeg i 1994-5 overtog ansvaret for registreringen af museets samlinger, var der indskrevet 250 genstande i den elektroniske database. En del andre var registreret på kartotekskort, mens rigtig mange genstande lå uregistrerede i forskellige lokaler rundt omkring på universitetet. Nu er der næsten 14.000 elektronisk registrerede genstande. Men vi er bestemt ikke færdige, bl.a. fordi vi til stadighed indsamler nye relevante genstande.

Museumsinspektør Hanne Tegllus har ansvaret for museets rige genstandssamlinger. Foto: Steno Museet, 2006.

O: Ja, og den registrant, som I arbejder på, er jo offentligt tilgængelig på museets hjemmeside. Så den kan på sin vis betragtes som en erstatning for det katalog, vi aldrig har fået skrevet.

H: Hvad, synes du Ole, har været den bedste oplevelse her på museet?

Når hverdagen er god

O: For mig er det bedste noget, som både jeg og de mange andre planetarieformidlere i huset oplever dagligt: Når vi i slutningen af en fortælling i planetariet skruer helt ned for lyset, så stjernehimlen står frem i sin fulde skønhed, så kommer det, vi kalder "Suset" fra publikum. Et suk og et gisp af benovelse over det fantastiske syn. Selv efter disse mange år mærker jeg stadig selv, at de små hår rejser i nakken.

H: Jeg mindes med stor fryd, da vi havde *Krudt og Kugler*-udstillingen, og vi havde besøg af politiets bombehunde og balkonen i videnskabshistorien var sort af folk, der skulle se de dygtige hunde snuse omkring for at finde de mistænkelige ting, som politiet lagde ud som træning. Eller da museet serverede en kæmpe lagkage pyntet

Museets første direktør K. P. Moesgaard og daværende kustode Martin Bernhard koncentreret om brolegning til udstillingen Kantede elementer. Foto: Hanne Teglhus, 1998.

som en gul sol med en lille sort prik på i anledning af en perfekt Venuspassage på en perfekt dag. Der var opstillet solkikkerter i haven, og det vrimlede med folk,

der skulle se den lille sorte plet bevæge sig hen over solskiven.

Jeg kan egentlig rigtig godt lide hverdagene, især når huset summer af skolebørn,

Haven fra sin bedste side med masser af nysgerrige gæster, der følger Venus hen over solskiven 8. aug. 2004. Foto: Hanne Teglhus.

og man kan se, at de render rundt med opgaveark, der skal løses. Eller man bliver stoppet af en, der skal vide, hvor de kan finde noget om et eller andet, der interesserer dem.

Det er også herligt at gå op og ned ad den store centrale trappe, der snor sig omkring Foucault-pendulet, når solen står ind ad det store vindue, og man kan følge årstidernes gang i museets medicinske urtehave.

Men det er også herligt, når det vælter ind med forventningsfulde familier i vinter- og efterårsferien, og man i statistikkenes tjeneste spørger de besøgende om, hvorfor de er her i dag, og hvor længe de mener, de har været her, og familien svarer, at de kommer her hvert år, fordi der er så meget at se på og opleve, og at de allerede har været her i fire timer.

O afbryder: Ja, vi troede dengang, at vi byggede et

lille museum. Det er mindst fire gange større indvendigt end udenpå! Men en dag, hvor vi havde haft besøg af en mildest talt belastende skoleklasse, kom der også et forslag til et nyt slogan i frokoststuen: "Steno Museet. Det tager flere timer, men vi vil så gerne have, at du går efter fem minutter".

H: Og de fortæller, at børnene har været rundt i museets kroge for at løse opgaver, og undervejs har hele familien

Det var lige før balkonen blev overbelastet af de mange gæster, der skulle følge de to bombehunde snuse rundt efter interessante småting i forbindelse med udstillingen Krudt og kugler 2002. Foto: Hanne Teglhuis.

fået snakket om nye spændende ting i udstillingerne, talt med museets formidlere om noget, der har undret dem, at de alle har været i planetariet, set fysikshow og spist lækre og billige kager fra cafeen. Så kan selv en dreng på 7 år og en pige på 15 holde ud at være på museum.

Storfamiliens nye navn

H: Som vi talte om i indledningen er museet nu ikke alene blevet voksent og har fundet sin plads i universi-

Fra trappen er der fint udsyn over haven, der vrirler med glade børn i efterårsferien 2005. Foto: Hanne Tegllhus.

Astronomi har altid været et særligt populært tema for museets arrangementer i skoleferierne. I vinterferien 2006 var der f.eks. mulighed for at lave planeturoer. Foto: Hanne Tegllhus.

Ingen lejlighed til kagespisning forpasses. Lagkagespisning i museets frokoststue i anledning af museets 1½ års fødselsdag. Fra venstre ses: Lars Nibe, Kirsten Thomsen, Bente Thousgaard, Vagn Steffens, Lars Iburg-Krogh, Jens Hasselstrøm. Foto: Hanne Tegllhus, 1995.

tetets og befolkningens bevidsthed, det er også vokset. Ikke alene besøgsmæssigt, men også organisatorisk. Nu omfatter organisationen foruden Steno Museet og Ole Rømer-Observatoriet også Væksthusene i Botanisk Have samt Herbariet ved Aarhus Universitet. Med andre ord

er vi fordelt på flere lokaliteter og med mange nye medarbejdere.

For at få samling på alle disse lokaliteter og formidlingsmæssige funktioner har vi også skiftet navn. Derfor hedder vi nu overordnet Science Museerne, men vi bruger dog forsat de in-

dividuelle betegnelser for de respektive enheder.

De næste 20 år – til glæde for alle

O: Vi går en spændende og udfordrende tid i møde. Ikke alene skal Steno Museet udvikle sig i takt med fremtidens behov. Væksthusene med de mange nye formidlingstiltag skal også stå deres prøve ved den forestående åbning. Vi kan dog godt love, at det bliver godt og flot.

Det bliver spændende at følge, hvad de næste 20 år vil bringe, og hvad Science Museerne kan bidrage med for Aarhus Universitet, for naturvidenskaben i almindelighed og for museernes besøgende fra nær og fjern, unge som gamle, i særdeleshed.

H: Sidst, men ikke mindst, skal vi bestemt også nævne Steno Museets Venner. De har været med hele vejen og støttet os godt, både med *Stenomusen* her, økonomisk i forbindelse med udstillinger og med de mange fine publikationer, som forsat er efterspurgt blandt skoler og særligt interesserede.

H og O: Tillykke til alle – og nu skal vi have lagkage!

*Hanne Tegllhus og
Ole J. Knudsen*

1800-tallets videnskab indrammet

Ligesom Steno Museet deltog i Folkeuniversitetets 1700-tals festival for to år siden, deltager museet i årets festival om 1800-tallet i uge 11.

I år er vi lidt mere på banen med foredrag og flere guldrammede opdagelser. Set med videnskabs- og medicinhistoriske briller markerer 1800-tallet sig som et århundrede, hvor det virkelig rykkede med hensyn til nye og epokegørende erkendelser og opdagelser.

Tænk bare på, hvilken rolle opdagelsen af vaccinationer, som forebyggelse af sygdomme, har haft af betydning for folkesundheden, eller på hvordan videnskabsmænd som H.C. Ørsted og Volta har banet vejen for nye teknologier, der har forandret menneskers tilværelse markant. Vi kan også nævne, hvordan opdagelsen af bakterier, muligheden for bedøvelse og Röntgens fund af røntgenstråler har ændret vores opfattelse af sygdom og helbredelse. Centralt i Steno Museet er også Foucaults bevisførelse for Jordens rotation i 1851.

Disse og flere andre betydningsfulde nyskabelser har vi fremhævet med gulddrammer, så man selv kan gå på opdagelse efter dem i museets udstillinger. På rammerne findes der QR-koder, som man kan scanne og derved få små fortællinger om genstandene frem på sin smartphone.

1800-tals festivalen finder sted i dagene 7.-16. marts 2014. Læs mere om programmet på

www.aarhundredetsfestival.dk.

Hanne Teghhus

Onsdag 5. marts kl. 19

Medicinhistorisk Selskab for Fyn og Jylland. Foredrag ved pens. overlæge dr. med. Benedicte Laursen, Aalborg Sygehus: *Om Jutlandia ekspeditionen til Korea 1951-53.*

Fredag 7. marts - søndag 16. marts

Århundredets Festival - 1800-tallet. Museet sætter gulddrammer om markante opdagelser i 1800-tallet. Gå på opdagelse i museets udstillinger. *Se omtale på side 23.*

Søndag 16. marts kl. 20 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Om jævndøgn, solhverv og den aktuelle stjernehimmel.* Musik under stjernerne til sidst. Udstillingerne er åbne kl. 19.30-22.

Onsdag 26. marts

Generalforsamling i Steno Museets Venner. *Se dagsordenen side 2.* Efter generalforsamlingen vil der være rundvisning i Væksthusene ved museets konstituerede direktør, Bent Lorenzen.

NB! *Generalforsamlingen afholdes i Væksthusene. Parkering på og indgang fra Poppelpladsen via Peter Holms Vej.*

Tirsdag 15. april kl. 20 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Mark Knopfler – guitarist og historiefortæller.* Klassisk rockmusik under stjernerne. Udstillingerne er åbne kl. 19.30-22.

Onsdag 16. april kl. 9

Væksthusene åbner dørene for publikum. Der vil fremover være åbent mandag-fredag kl. 9-16 samt lørdage og søndage kl. 10-17. *Se omtale på side 3.*

Onsdag 14. maj kl. 20 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Endnu ikke programsat.* Se www.stenomuseet.dk.

Fredag 13. juni kl. 20 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Endnu ikke programsat.* Se www.stenomuseet.dk.

Påsken på Steno Museet

Vi har åbent tirsdag-fredag kl. 9-16 inkl. skærtorsdag og langfredag. I weekenden kl. 11-16. Som altid er der lukket på mandage.